

MÜTEAHHİTLİK VE TEKNİK MÜŞAVİRLİK SEKTÖRÜ İRAN ÜLKE RAPORU - 2020

Önemli Not: Bu nottaki bilgilerin İran'a yönelik ABD Yaptırımları dikkate alınarak incelenmesi gerekmektedir. ABD Yaptırımlarına ilişkin Müşavirliğimiz internet sitesindeki raporların incelenmesi ve gerektiği durumda Müşavirliğimize ulaşarak gerekli bilgilendirme ve yönlendirme alınması mümkündür.

1- Müteahhitlik Sektörü

a) Ülkenin Müteahhitlik Sektörüne İlişkin 2018-2019 Yılı Bilgileri ve 2020 Yılı Beklentileri

İran'da müteahhitlik sektörünün son on yılda yaşanan devalüasyonlar nedeniyle önemli bir gerileme içinde olduğu belirtilmektedir. İran Merkez Bankası tarafından yapılan bir çalışmada sektörün, 2012 yılından 2017 yılı sonuna kadar negatif katma değer oluşturduğu açıklanmıştır. Raporla göre, 2017 yılı Mart ayında müteahhitlik sektöründe oluşturulan katma değer 2012 yılı Mart ayına göre %37 daha düşük olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada sektörün ve sektöre yönelik verilen hizmetlerin ülkedeki GSMH'nin %4,5'ini oluşturduğu ve yıllar içinde düşme eğiliminde bulunduğu görülmektedir.

Tablo 1: Müteahhitlik Sektörünün GSMH İçindeki Payı (2012 Yılı Değerleri Baz Alınarak)

	2013	2014	2015	2016	2017
Sektördeki Kat.Değ. (Milyar Riyal)	467.693	424.449	420.572	349.047	303.461
Katma Değer Büyümesi (%)	-3,2	-9,25	-0,91	-17,01	-13,06
GSMH İçindeki Payı (%)	8	7,3	7	5,9	4,5
İran Merkez Bankası \$ Kuru (Riyal)	12.260	21.253	26.509	29.580	31.389

Kaynak: İran Merkez Bankası

2018 yılında ABD'nin KOEP'ten çekilmesi sonrasında İran'da birçok devlet kurumu istatistik yayımlamayı bırakmış durumdadır. Yaptırımların yeniden uygulamaya geçirilmesinin birçok sektörde olduğu gibi müteahhitlik sektöründe de büyük ölçekli olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir.

b) Ülkede Kısa ve Uzun Vadede Uluslararası İhaleye Çıktılacak Önemli Projeler

İran'da açılan kamu ihaleleri ve uluslararası projelere ilişkin duyurular, İran İhale Kurumu'nun internet sitesinden takip edilebilir. <https://irantender.info/>

İran Kamu İhaleleri ve Banka Teminat Mektupları için Müşavirliğimizce hazırlanan bilgi notuna ulaşmak için tıklayınız. <https://bit.ly/2zyhbE9>

İran müteahhitlik sektörü, ABD Hazine Bakanlığı tarafından yayımlanan 10.01.2020 tarihli kararla yaptırımlar kapsamına alınmıştır. Firmalarımızın İran'a ilişkin karar alırken bu hususun firmalarına olası etkilerini kapsamlıca değerlendirmeleri gerekmektedir.

Müşavirliğimizce hazırlanan 10.01.2020 tarihli Yaptırım Kararına ilişkin değerlendirmeye ulaşmak için tıklayınız. <https://bit.ly/2LkGmwL>

ABD yaptırımlarına ilişkin Müşavirliğimizce hazırlanan tüm raporlara ulaşmak için tıklayınız. <https://bit.ly/2WoTM15>

İran'ın içinde bulunduğu ambargo koşullarından dolayı müteahhitlik projelerine döviz tahsisinde sıkıntılar bulunmakta olup, genel olarak müteahhitlik projeleri üstlenmek isteyen yabancı firmalara petrol, doğalgaz, elektrik karşılığı proje önerildiği görülmektedir.

Ülkede son yıllarda yaşanan çevre sorunlarından dolayı özellikle atık su yönetimi ve Hazar Denizi ile Umman Denizi'nden ülke içlerine su taşınmasına yönelik projeler gündeme getirilmektedir. Örneğin, Tahran'da yalnızca iki su arıtma tesisi bulunmakta olup, bu sayının en az 20 olması gerektiği dile getirilmektedir.

İran'ın ulaşım altyapısı konusunda da projeler gündeme getirdiği, bahsekonu projelerin finansmanın da yine enerji karşılığı olmasına yönelik firmalarımızla gayriresmi görüşmeler yaptığı bilinmektedir.

Konut alanında yapılan çalışmalarda ise devletin payının %30 olduğu, petrol ihracatının kısıtlanmasından dolayı önümüzdeki dönemde konut yatırımlarına yeterli bütçe ayrılamayacağı değerlendirilmektedir. Basına yansıyan haberlerde, konut alanındaki ruhsat başvurularının yaptırımlar öncesine göre %30 azaldığı belirtilmektedir.

İran'ın en fazla açığının bulunduğu enerji sektöründeki know-how ağırlıklı projelerden birçok firmanın ABD yaptırımlarından dolayı çekildiği bilinmektedir. Örneğin, Güney Pars Doğalgaz Sahası'nda proje bedeli 4,5 milyar \$ olan projeden önce Fransız Total firması çekilmiş, daha sonra projeyi üstleneceği açıklanan Çin firmaları da projeden çekildiklerini açıklamıştır.

Bu noktada, önümüzdeki dönemde İran müteahhitlik pazarının gerek finansman problemleri gerek yaptırımlar gibi nedenlerden dolayı firmalarımız için oldukça kısıtlı bir imkân sunduğu değerlendirilmektedir.

c) Projelerin Finansmanı

İran'daki müteahhitlik projeleri aşamalı olarak hakedişlere bağlanmaktadır. İran bankalarının dönemsel olarak inşaat projelerine kredi sağladığı bilinmektedir. Ancak, kredi temininde bankalar tarafından ipotek şeklinde teminat istendiğinden firmalarımızın kredi temini çok zor şartlarda mümkün olmakta ve İranlı ortağa ihtiyaç duyulmaktadır.

2017 yılından itibaren kamu projelerinde finansmanın azami %25 devlet, %20 müteahhit tarafından ve %55 kredi ile finansmanı kuralı getirilmiştir (önceden %55 oranında devletin finansmanı mümkün idi).

İran'ın siyasal ve ekonomik yapısı sebebi ile özel sektöre ait birçok firmanın yönetim kurullarında devlet kadrolarında görev yapan kişilerin veya bu kişilere yakın kişilerin yer aldığı gözlenmektedir. İran müteahhitlik sektöründe özellikle devlet işlerinde yap-işlet-devret modeline daha sık rastlanmaktadır. Devlet tarafından uygulanan bazı projelerde (enerji projeleri gibi) de alım garantisi verilmektedir.

İran'ın son dönemde, müteahhitlik firmalarının yalnızca proje üstlenip, tamamlayıp ülkeden ayrılmaları yerine yatırım yapmalarını tercih ettikleri bilinmektedir. Ülkenin yaptırımlar sonrasında müteahhitlik firmalarına döviz tahsisi edemediği, bunun yerine arazi vererek alacak mahsubu yaptığı görülmektedir. Bununla birlikte, firmalarımızın geçmişte bu modellerin yürütülmesi konusunda sıkıntılar yaşadığı tespit edilmiştir.

d) Sektördeki İş Fırsatları

Ülke genelinde birçok alt ve üst yapı müteahhitlik yatırımına ihtiyaç duyulmaktadır.

İran, mevcut 9 doğalgaz ve 11 petrol rafinerisine rağmen yüksek benzin kullanımı ve mevcut rafinerilerin eski teknoloji ile çalışıyor olması nedenleri ile yeni rafinerilere ihtiyaç duymaktadır. Halihazırda 6 rafinerinin daha hizmete girmesi için çalışmalar sürmektedir.

İran'da Mart 2019 itibari ile toplam 172 baraj kullanımda olup, 120 barajın inşasına devam edilmektedir. Bununla birlikte, yarım kalanların bitirilmesine yoğunlaşmış olup, önümüzdeki dönemde baraj inşaatı planlanmamaktadır. İran'da baraj yapımına ilişkin işlemler ve ihaleler Enerji Bakanlığı'na bağlı İran Su Kaynakları Yönetim Şirketi idaresinde gerçekleştirilmektedir.

Dubai'ye alternatif yaratmak amacı ile kurulan ancak Dubai'den mal çekilen bir bölge haline gelen Kış Serbest Bölgesi'ne ilişkin birçok projeye ağırlık verildiği bilinmektedir. Bölgede bulunan müteahhitlik yatırımlarının karşılaştığı finansal sorunlar yabancı ortaklıklar ile giderilmeye çalışılmış, bu bağlamda Güney Kore firmaları veya yatırımcıları ile ortaklıklara gidilmiş, ancak yabancı firmaların 2018 yılında başlayan yeni ambargo döneminde bölgeden ayrılmakta oldukları görülmüştür.

İranlı yetkililer tarafından sıklıkla dile getirilen bir diğer husus ise özellikle ülkemiz firmalarının aktif olduğu üçüncü ülkelerde ortak girişimlerde bulunulabileceği, bu firmalara inşaat malzemeleri temininin İran üzerinden yapılabilenidir.

İran'da son dönemde teknoloji altyapısının iyileştirilmesi için adımlar atılmaktadır. Bu bağlamda, fiberoptik kablo döşeme gibi projelerde firmalarımız için iş fırsatları olabileceği değerlendirilmektedir.

Turizm sektöründe ülkemiz gelişim ve yapılanmasının örnek alındığı ve İran'ın Meşhed, Yezd, Kerman, İsfahan, Urumiye, Erdebil ve Şiraz şehirleri başta olmak üzere birçok şehrinde yeni turistik tesislerin kurulması ve eski yapıların restorasyonu projeleri dikkate alındığında İran makamlarınca her fırsatta dile getirilen işbirliği önerilerinin büyük bir potansiyel arz ettiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, ülkedeki aşırı muhafazakâr kesimin turizme yaklaşımda yaşadığı tereddütler bu alandaki söylem ve pratik arasında uyumsuzluğa yol açtığı gözlenmektedir.

Sağlık turizmi alanında atılım yapmaya çalışan İran'da özel sektör eliyle büyük ölçekli hastanelerin yapıldığı görülmektedir. Hastane yapımında önemli bir uzmanlık geliştiren firmalarımızın İran'da bu sektörde yer alabileceği değerlendirilmektedir.

Ulaşımda, demiryollarına önem verilmektedir. 1397'de (21 Mart 2018-20 Mart 2019) beş adet demiryolu hattı açılmış olup, toplam demiryolu hattı uzunluğu 14.166 km'dir. İran'ın şehirlerarası karayolu şebekesi toplam 216.150 km'dir (2.401 km'si normal, 17.000 km'si otoyol, kalanı tali yollar).

Son yıllarda aldığı büyük göçler sebebi ile başkent Tahran'ın alt yapısının yetersiz hale geldiği görülmektedir. Belediyecilik alanında akıllı şehir uygulamaları, akıllı otoparklar, atık su arıtma tesisleri gibi birçok alanda önemli iş fırsatları bulunmaktadır.

İran inşaat sektörü, kalifiye iş gücü, birikim ve ileri teknoloji gerektiren gaz ve petrol sektörüne ait inşaatlar dışında altyapı açısından kendine yeterlidir. Sektörün kârlılığı sebebi ile devlet tarafından yabancı firmalara askeri konular dışında işbirliği olanağı sağlanmaktadır. Yabancı firmaların daha çok gaz, petrol ve petrokimya sanayisi, bazı yol yapım projeleri ile son yıllarda geliştirilmeye çalışılan turizm sektörüne ait inşaat projelerinde, sağlık sektöründe ve teknik müşavirlik sektöründe yer aldığı gözlenmektedir. Baraj projelerinde de yabancı şirketlere ihtiyaç duyulmasına rağmen karar mekanizmalarının hızlı ve doğru işlememesi sebebi ile bu ihtiyaç giderilememektedir.

İran devletinin üst düzey kadrolarında başta ülkemiz olmak üzere yabancı firmalarla çalışma ve iş birliği gerekliliğinin bilincine varılmış olup, üstlenilen proje ve yatırımların uygulama aşamasında, daha çok alt kadroların çıkardığı sıkıntılar ve devlet birimlerindeki koordinasyon eksikliği sebebi ile inşaat sektöründen henüz hedeflenen seviyede pay alınamamaktadır.

e) Müteahhitlik Sektöründe Yabancı Firma Faaliyetlerine Yönelik Kısıtlamalar, Riskler ve/veya Avantajlar

İran, ülkemiz müteahhitlik firmaları için önemli fırsatlar sunabilecek büyük bir pazardır. Firmalarımızın dünyanın hemen her bölgesinde çeşitli projeleri başarı ile üstlendikleri ve İran'ın da büyük altyapı projelerinden konut projelerine kadar birçok alanda faaliyete ihtiyaç duyduğu hususları dikkate alınırsa söz konusu potansiyel anlaşılabilir.

Bu potansiyelin değerlendirilmesi bakımından firmalarımızın en önemli avantajları, İran'ın ihtiyaç duyduğu günümüz teknolojisi ile iş yapmaları, gerçekleştirdikleri proje portföyünü derinleştirmiş olmaları ve coğrafi-kültürel yakınlık olarak ortaya çıkmaktadır. İran müteahhitlik sektörünün proje hazırlama ve kontrol konularında zayıf olması da teknik müşavirlik sektöründe ülkemiz için avantaj teşkil etmektedir.

Bununla birlikte, İran'da müteahhitlik projeleri üstlenmiş firmalarımızın diğer ülkelerdeki performansı gösterdikleri söylenemez. Bunun çeşitli nedenleri vardır. İran mevzuatı gereği yabancı firmaların yüklenici sıfatı ile müteahhitlik projeleri almasında herhangi bir sıkıntı bulunmamaktadır. Ancak, uygulamada İran'ın yabancı şirketlerin yerli ortak olmaksızın proje üstlenmesine sıcak bakmadığı, kamu projelerinde firmaların yerli ortağa yönlendirildiği bilinmektedir. Üstlenilen projenin kamu kurumu tarafından müteahhide verilmesi halinde bürokratik işlemler uzun sürmekte, devletçe verilen taahhütler yerine getirilmemekte ve bunun sonucunda firmalarımız taahhütlerini zamanında ve gereği gibi ifa edememektedir.

Projenin özel sektör tarafından firmalarımıza verilmesi halinde ise, projenin çizim ve makine ithalatı aşamasından sonra sıkıntılar yaşanmaya başlandığı gözlenmektedir. İmar aşamasında ise makine ve yapı malzemeleri konusunda sıkıntılar çekilmektedir. Anılan sebep ile firmalarımız proje aşamasının tamamlanması ve inşaat makinelerinin ithalatının ardından İranlı ortaklar tarafından dışlanmaya çalışılmaktadır.

Yabancı firmaların İranlı ortaklar ile üstlendikleri projelerde teminat sıkıntısı söz konusu olduğundan İranlı ortağın banka kredisini temin ettiği, bu defa da alınan kredinin tam olarak projeye yönlendirilmediği, bu konudaki kontrol mekanizmalarının zayıf olması nedeniyle sorun yaşandığı gözlenmektedir.

Riyal'in değer kaybettiği dönemlerde, döviz cinsinden yapılan sözleşmelerin Riyal olarak revize edilmesi yönünde baskılar yapıldığı bilinmektedir. 2016 yılından sonra ise kamu projelerinde sözleşmelerin yalnızca Riyal üzerinden yapılması uygulamasına geçilmiştir. Bu durumda ise Riyal'in değer kaybetmesi ile beklenen getirinin elde edilememesi riski artmaktadır.

Ayrıca, İran makamlarının yabancı firmalardan finansmanı da getirmelerini bekledikleri bilinmektedir. Sıkça görülen bir diğer sorun ise ödemelerin geciktirilmesidir.

f) Makine, Ekipman ve Yapı Malzemesi İthalatı Yönünden Lojistik Altyapı

İran müteahhitlik sektöründe makine ve ekipman sıkıntısı bulunmamakla beraber mevcut makine ve ekipmanların teknolojik olarak eski olduğu bilinmektedir.

Müteahhitlik sektörüne ait temel yapı malzemelerinin ülke içerisinde temini mümkün olup, akaryakıtta sağlanan sübvansiyonlar sebebi ile bu malların yurtiçi nakliyatında sıkıntı ile karşılaşılmamaktadır. Gerek duyulması halinde ise makine, ekipman ve yapı malzemeleri ithalatı mümkündür.

Vasıflı yapı malzemeleri temininde ise yurt içi üretim kalitesi düşük olduğundan genelde yabancı menşeli ürünlere yönelinmektedir. Ancak, ambargo gibi olağanüstü koşullar nedeniyle dış ticaret rejiminin sık değiştirilmesi, lüks ya da daha az gerekli olarak nitelendirilen ürünlerin ithalatını sorunlu hale getirmektedir.

g) Kalifiye İşgücü Temini

Sektörde yeterli kalifiye eleman bulunmasına karşın İran'da geçerli olan çalışma şekil ve prensipleri sebebi ile istihdamın yabancı iş gücü ile desteklenmesi gerekmektedir. İran'da tatil günlerinin fazla oluşu, çalışma saatlerinin nispeten az olması ve çalışma sürelerinin verimsiz geçirilmesi müteahhitlik alanındaki işgücünün olumsuz ve dikkat edilmesi gereken yanları olarak değerlendirilmektedir.

h) Ülkede Müteahhitlik Projesi Yürüten 3. Ülkeler ve Firmaları

İran'da G.Koreli müteahhitlik firmalarının ABD'nin yaptırımları yeniden uygulamaya başlamasından önce müteahhitlik ve enerji alanında 30 proje üstlendiği bilinmektedir. Bir Alman firması da 170 milyon Euro bedelle güneş enerjisi ekipmanları üretim tesisi kurmuştur. Hindistan'ın İran'da 20 milyar \$'lık petrokimya ve gübre tesisi kurulması için anlaşmaya vardığı basına yansımıştır. Çinli firmaların da İran'da Niayesh Tüneli gibi büyük ölçekli altyapı projelerini geçmiş dönemlerde hayata geçirdiği bilinmektedir. Enerji alanında ise İran'ın South Pars sahasını önce Fransız Total firması ile sonrasında da Çinli firmalar ile geliştirmeye çalıştığı bilinmektedir.

ABD yaptırımlarının devreye girmesinin ardından bahse konu projelerin geleceği belirsizleşmiş, birçok uluslararası firma ülkeden çekilmiştir.

i) Ülke Firmaları ile İşbirliği Olanakları (Ülke İçinde, Üçüncü Ülkelerde, vs.)

İran müteahhitlik sektörüne finans sağlayan kurumların başında İran bankaları gelmektedir. Bankalar dışında toplu konut alanında İran Yol ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı, petrol ve doğalgaz konularındaki müteahhitlik projelerine İran Petrol Bakanlığı, baraj ve elektrik santralleri alanında Enerji Bakanlığı, şehir alt ve üst yapıları, konut, alışveriş merkezleri alanlarında Tahran başta olmak üzere Belediye İdareleri ve bunlara ait alt firmalar tarafından finans desteği sağlanmaktadır.

Ancak, İran'ın genel ekonomik durumu sebebiyle anılan kurumların yerli müteahhitlere dahi finans sağlamakta zorlandığı müşahede edilmektedir. Yeni ambargo döneminde uluslararası finans kuruluşlarının İran ile olan mesafeli duruşu da bu konuda tikanıklığa yol açmaktadır.

İran müteahhitlik firmaları Suriye, Libya, Irak, Venezüella ve bazı Afrika ülkelerinde siyasal bağlantılar ile alınan müteahhitlik projelerinde faaliyet göstermektedir. Bu bölgelerde faaliyet gösteren İranlı müteahhitlik firmalarına yapı malzemesi temini sağlanabileceği gibi, siyasal yakınlıklar ile alınan projelerde müteahhitlik firmalarımızın alt taşeronluk üstlenebileceği düşünülmektedir.

2- Teknik Müşavirlik Sektörü

a) Ülkenin Teknik Müşavirlik Sektörüne İlişkin 2018-2019 Yılı Bilgileri ve 2020 Yılı Beklentileri

Ülkede International Consultants and Contractors Association isimli bir sektörel örgüt bulunmakta olup, 860 üyesinin bulunduğu öğrenilmiştir. İlgili kuruluşa www.icca-ir.com internet sitesi üzerinden ulaşılabilmektedir.

Sektördeki ilk on firma, Iran Ark, Atek, Pirraz, Sharestan, Badband, Naghs-e Cehan Pars, Noei, Enerji, Tadbir-e Sahel-e Pars ve Bavand'dir.

Teknik Müşavirlik sektöründeki firmalar, İran Bütçe ve Planlama Kurumu'ndan çalışma izni almak zorundadır. Firmalarda çalışan uzmanların da adıgeçen birimden sertifika alması zorunludur.

b) Sektördeki İş Fırsatları

Sektörün ülkedeki toplam yıllık iş hacminin 4-5 milyar \$ olduğu tahmin edilmektedir. Yerli firmaların oldukça güçlü olduğu görülmekte olup, ziyaret edilen büyük ölçekli bir firmayla yapılan görüşmede, özellikle üçüncü ülkelerde ülkemiz firmalarıyla iş yapmanın uygun olabileceği ifade edilmiştir. Ülke içinde ise özellikle son dönemde daralan piyasanın da etkisiyle firmalarımız için iş olanaklarının azaldığı değerlendirilmektedir.

3- Müteahhitlik, Teknik Msavirlik Yabancı Yatırım Mevzuatı

a) Müteahhitlik ve Teknik Msavirlik Sektörünü Düzenleyen Mevzuata İlişkin Bilgi

Devrim ncesi yıllarda Amerikan müteahhitlik sektörünün İran'da aktif olması sebebi ile mevzut ve standartlar ABD'den etkilenmiştir. Bu çerçevede, dönemin Devlet Planlama Teşkilatı devlet ihalesinde kullanılmak üzere "Müteahhitlik Genel Şartnamesi" adlı bir tip sözleşme hazırlamıştır. Geçen zaman içerisinde bu sözleşme gereksinimler dikkate alınarak değişikliğe uğramıştır. Son yıllarda faaliyetleri hız kazanan özel sektör ise müteahhitlik tip sözleşmesini spesifik şartlara uygulayarak kullanmaya devam etmiştir. Özel sektör firmalarının "Müteahhitlik Genel Şartnamesi"ne ek olarak "Müteahhitlik Özel Şartnamesi" adı altında bir sözleşme daha imzalamaya eğilim gösterdiği de mtala edilmiştir.

b) Yabancı Yatırım Mevzuatına İlişkin Bilgi

"İran Yurtdışı Yatırım lke Raporu"na ulaşmak için tıklayınız: <https://bit.ly/2LnY0zE>

c) Yabancı İşçi Çalıştırma, Oturma İzinleri, Vergiler, Sosyal Güvenlik Giderleri ve Şirket Kuruluşlarına İlişkin Bilgi

"İran'da Ticari Faaliyette Bulunma (Şirket, Şube/Temsilcilik Ofisi Kurulması, Acenta Tayini) Notu"na ulaşmak için tıklayınız: <https://bit.ly/2yODUMo>

İran'da çalışma izin belgeleri, ikamet izni ve yabancıların tabi olacağı çalışma hukuku düzenlemeleri için tıklayınız: <https://bit.ly/2yFqLW3>

"İran'daki Vergi Uygulamaları Notu"na ulaşmak için tıklayınız: <https://bit.ly/2LkHlgr>

"İran Sosyal Güvenlik Sistemi Uygulamaları Notu"na ulaşmak için tıklayınız: <https://bit.ly/3bmFvWV>

"İran'daki Enerji Maliyetleri Tablosu"na erişmek için tıklayınız: <https://bit.ly/35Wgu3J>

4- Firmaların Genel Olarak Yaşadığı Sorunlar

İran'ın nükleer dosyası nedeni ile özellikle ABD ve bazı Avrupa lkelerinin yapmış olduğu baskılar sonucu İran ile iş yapmak bankacılık sektörü bakımından imkânsız ya da daha pahalı hale gelmiştir. Bugünkü yaptırım dönemi ile iyice keskinleşen bu durum İran'ın tüm dünya ile ticaretini olumsuz etkilemektedir. Para transferinde sıkıntılar yaşanmakta olduğu, akreditif işlemlerinde gecikme ve zorluklar yaşandığı, banka garanti mektuplarının karşılıklı kabul edilmediği, Türkiye'deki İran bankalarına gelen havalelerin Türk bankalarına transferinde bankalarımızca tereddütler yaşandığı ifade edilmiştir.

Halihazırda ülkede faaliyet gösteren bilinen yabancı bir banka bulunmamaktadır. Söz konusu durum bankacılık maliyetlerini artırmakta, komisyon oranlarının uluslararası ortalamalardan yüksek olmasına yol açmaktadır.

Bugün gelinen noktada, İran ile bankacılık faaliyetlerimizin oldukça zor yol aldığı, hatta yeni ambargo dönemi ile durma noktasına geldiği, işlemlerin dünya ortalamalarının üzerinde zaman ve maliyetle yapıldığı, kimi zaman işlemlerin gerçekleştirilemediği, firmalarımızın en büyük sıkıntı olarak bu konuyu gördükleri, kimi zaman bankacılık faaliyetlerindeki zorlukların iş almalarına dahi engel olacak noktaya geldiği görülmektedir. 2018 yılı başından itibaren İran hükümetinin döviz piyasasına yönelik yeni düzenlemeleri nedeniyle bu durum daha da geriye gitmiş olup, yeni düzenlemeler çerçevesinde yapılacak uygulamanın oturmasına kadar sorunların devam edeceği düşünülmektedir.

Bazı firmalarımızın hak edişlerini zamanında alamadığı ve sorunlar yaşadığı gözlenmiştir. Bu anlamda İranlı firmalar ile yapılan ortaklıklarda zaman içerisinde sıkıntılar yaşanmıştır.

Ülkemiz firmalarının İran'da üstlenmiş olduğu projelerin finansmanı konusunda yerel makamlarca vaatler verilmesine karşın kredilerin serbest bırakılması aşamasında zorluklar çıkarılmaktadır. İran makamlarınca sağlanacak kredilere karşılık gösterilecek güvence kapsamında iki ülkenin bankacılık alanlarındaki karşılıklı sıkıntılar sebebi ile garanti mektubu gösterilememesi, firmalarımızı teminat olarak; üstlenilen projelerin uygulanması amacı ile ülkeye sokulan makineleri göstermeye itmektedir.

Anılan durum makinelerin gümrükten çekilişi esnasında ödenen gümrük vergisi miktarında azalmalara yol açsa da, olası uyuşmazlıklarda büyük bir zarar potansiyeli taşımaktadır.

İran genelinde hakim olan ağır bürokratik yapı da firmalarımızın önündeki sorunlardan bir tanesidir.

Devrim yıllarından önce ağırlıklı olarak Fransa'dan iktibas edilen kanunlar (Kara Avrupa'sı Hukuk Sistemi) devrimden sonra şer'i hükümler ile özleştirilmeye çalışılmış ancak, mevzuat ve uygulama alanında büyük bir karmaşaya yol açmıştır. Genel olarak İran mevzuatında bir karmaşa ve uygulamalarda keyfiyet gözlenmektedir. Hukuk sistemi ağır işlemekte ve fiili uygulamada sonuçsuz kalabilmektedir.

Geçmiş yıllarda firmalarımız İran'da çeşitli inşaat projeleri almış olup, bunların birçoğu gerek özel sektörün gerekse devletin ödemelerde gecikmesi veya ödemede bulunmaması gibi İran tarafından kaynaklanan sorunlar nedeni ile tamamlanamamıştır. İran, özellikle göstermeyen müteahhitlik faaliyetleri konusunda büyük ölçüde kendi kendine yeterli olmasına karşın proje bazında zayıf kalmıştır. İran'ın yapı ve imar teknolojileri alanındaki yetersizlikleri sebebi ile İranlı firmaların tek başlarına gerçekleştirebilecekleri projeler, eski teknolojilere dayalı projeler ile sınırlı kalmakta ve bu durumda müşavirlik ve projelendirme işlemlerinde yerli firmaların ufkunda zorunlu daralmalara yol açmaktadır. Anılan sebeplerle firmalarımıza ait sorunların büyük bir kısmının proje aşamasının tamamlanmasının ardından imar aşamasında İran tarafı kaynaklı olarak ortaya çıktığı gözlenmiştir.

5- Görüş ve Değerlendirmeler

Her sektörde olduğu gibi müteahhitlik sektöründe de İran, dünyaya kapalı yapısı nedeniyle teknolojiye ve “know-how”a ihtiyaç duyduğundan firmalarımız için büyük potansiyel arz etmektedir. Ancak, genel olarak tüm yabancı yatırımcıları ilgilendiren ve tüm sektörler için geçerli olan bankacılık sisteminin dünyaya entegre olmaması, bürokrasi, hukuksal zaafılar gibi sebepler ile İran zor bir pazar olma özelliğini devam ettirmektedir.

Ülkemiz müteahhitlik sektörü önceki yıllarda İran genelinde büyük projeler üstlenmiş ancak bu projelerin çoğunda sıkıntılar ile karşılaşmıştır. Bu durum İran pazarına karşı olumsuz bir bakış açısı yaratmıştır.

Müteahhitlik firmalarımızın İran’da aktif olmamasının önemli bir nedeni, İran’ın ülkedeki büyük projeleri öncelikle kendi firmalarına yaptırma politikası ve yabancı firmaların piyasaya ancak İranlı firmaların yapamayacakları projelerde finansmanı beraberinde getirmeleri ile girebiliyor olmalarıdır. Bu durum İranlı yetkililer tarafından sıkça dile getirilmektedir.

Ayrıca, özellikle büyük projelerde yabancı firmaların İranlı firmalarla ortaklığa yönlendirilmesi ve geçmişte firmalarımızın yaşadığı olumsuz deneyimler de firmalarımızın İran’a tereddütle bakmasına yol açmaktadır.

KOEP sonrası, özellikle Ortadoğu ülkelerinde firmalarımızla başarılı ortaklıklar yapmış olan Japon ve G.Kore firmalarının, İran pazarına da firmalarımız ile birlikte girmeyi istediğı bilinmektedir. Bununla birlikte, firmalarımızın yukarıdaki nedenlerden dolayı İran pazarına mesafeli durduğu gözlenmektedir.

Firmalarımızın İran’dan gelen ve kendilerini İranlı kamu kurumlarının temsilcisi olarak tanıtan kişilere karşı dikkatli olması, kendilerine verilen bilgilerin doğruluğunu teyit ederek hareket etmeleri, İran’da proje üstlenmeleri halinde müzakere aşamasından başlamak üzere güvenilir danışmanlık ve avukatlık hizmeti almaları büyük önem arz etmektedir.

2018 yılında başlayan yeni yaptırımlar döneminde, mevcut sorunların daha da ağırlaştığı ve yaptırımlar ortadan kalkana kadar müteahhitlik sektörümüzün potansiyelini İran’da değerlendirme olanağının oldukça sınırlı olduğu düşünülmektedir.